

Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkışafı
Agentliyi

Dini və milli tolerantlıq, millətlərərasi münasibətlərin inkişaf etdirilməsi

Müasir dövrdə qloballaşma prosesi daha da sürətlənib, müxtəlif etnik və dini qrupların bir arada yaşaması zərurətə çevrilib. Bu baxımdan, dini və milli tolerantlıq yalnız harmoniya və sabitlik yaratmaq üçün deyil, həm də cəmiyyətlərin davamlı inkişafına töhfə vermək üçün əsas şərtlərənən biridir.

**Qloballaşma və
miqrasiya prosesləri
dini, milli müxtəlifliyi
daha da artırır**

Dini və milli tolerantlıq anlayışı insan haqlarının qorunması, azadlıqların təmin edilməsi və ictimai harmoniyanın formalaşdırılması ilə six bağlıdır. Tolerantlıq sadəcə döyümlülük deyil, eyni zamanda başqalarının inanclarına, adət-ənənələrinə ve milli kimliklərinə hörmətlə yanaşmaqdır. Bu anlayış fərdlərin bir-birini daha yaxşı tanımmasına, birgə-əşayış mədəniyyətinin formalaşmasına və qarşılıqlı anlaşmanın dərinleşməsinə zəmin yaradır. Tarix boyu dini və milli münaqışların yaratdığı fəsadlar bəşəriyyətə ağır ziyanlar vurub, cəmiyyətlər arasında parçalanmaya səbəb olub. Eyni zamanda, tolerantlığın və dəaloqun hakim olduğu cəmiyyətlər daha sabit, təhlükəsiz və fi-ravan olub. Tarixi nümunələr göstərir ki, multikultural mühitin mövcud olduğu ölkələrdə elmi, mədəni və iqtisadi inkişaf daha sürəti getmiş, fərqli din və etnik mənsubiyyyət malik insanlar birge fealiyyət göstərərək ümumi rifahə töhfə vermişlər. Müasir dövrdə qloballaşma və miqrasiya prosesləri dini, milli müxtəlifliyi daha da artırır. Bu da insanları qarşılıqlı anlaşmaya, mədəni dialoqa və tolerantlığa daha çox önəm verməyə sövq edir. Dünyanın bir çox ölkəsində multikulturalizm siyasəti yürüdülür, müxtəlif xal-

qların və dinlərin bir arada sülh şəraitində yaşaması üçün hüquqi və sosial mexanizmlər formalaşdırılır.

**Azərbaycan modeli
dünyada tolerantlığın
uğurlu nümunələrindən
biri kimi qəbul edilir**

Azərbaycanda da dini və milli tolerantlıq qədim ənənələrə söykənir. Ölkəmiz tarixən fərqli millətlərin və dinlərin nümayəndələrinin dostluq və qarşılıqlı hörmət şəraitində yaşıdığı bir məkan olmuşdur. Azərbaycan modeli dünyada tolerantlığın və multikulturalizmin uğurlu nümunələrindən biri kimi qəbul edilir. Bu gün ölkədə müxtəlif dinlər və etnik qruplar arasında harmoniyanın qorunması dövlət siyasetinin əsas istiqamətlərindən biridir. Konstitusiyamıza görə, Azərbaycan vətəndaşları iri qədəm, millətindən, dinindən asılı olmayaraq bərabərdirlər. Azərbaycan Respublikasının 1995-ci ilde qəbul edilmiş ilk milli Konstitusiyasında da bu dəyərlər və münasibətlər sistemi nəzəre alınıb. Buna görə də Azərbaycanda dini tolerantlıq, etnik ünsiyyət və mədəni integrasiya yüksək səviyyədədir. Ölkəmizdə mədəni fərqliik birləşdirici amil kimi çıxış edir, ayrıseçilik və qütbüşmə yaratmaq əvəzinə, harmoniyanı təmin edir. Eyni zamanda, dini və məzhəb müxtəlifliyi de cəmiyyət daxilində uyumlu bir şəkilde mövcud olur və ümumi sosial dəyərlər sisteminin tərkib hissəsinə çev-

rilir. Bütün bunların nəticəsidir ki, hamı azərbaycanlı olaraq eyni zamanda öz milli mənsubiyətini, inancını, etiqadını yaşada bilər. Söyügedən vəziyyət, bir tərəfdən, Azərbaycan xalqının milli mentaliteti ilə six bağlıdır. Milli xarakterizmə, mənəviyyatımızda və psixologiyamızda bətolantlıq və birgəşayış mədəniyyəti özünü göstərir. Digər tərəfdən, bu dəyərlər hüquqi müstəvidə də təsbit olunub. Konstitusiyada əksini tapan bu keyfiyyətlər hüquqi məzmun kəsb edərək ölkənin sosial və siyasi sisteminin əsas prinsiplərindən birinə çevrilib. O baxımdan bu, sözün həqiqi mənasında unikal bir hadisədir. Xalqımızın birliyi, həmréliyi, gücü və bərabərliyi məhz bu zəngin mədəniyyətdən, dərin dini və siyasi dönya-görüşündə qaynaqlanır. Bu keyfiyyətlər Azərbaycan xalqını daha böyük gələcəyə aparaçaq güce və perspektivə ma-

likdir. Azərbaycan timsalında diqqəti çəkən məqam odur ki, bu deyilənlərlə bağlı məqamlar bəzi ölkələrdən fərqli olaraq Konstitusiyada formal olaraq öz əksini tapmayıb. Reallıqda da bu, belədir. Bunun nəticəsidir ki, hazırda ölkəmizdə 2250 məscid, 16 kilsə və 7 sinaqoq fəaliyyət göstərir.

**Bizdə mövcud olan
dini və milli tolerantlıq
qanunlarının, beynəlxalq
konvensiyaların
fövqündədir**

Söyügedən məsələni "Bakı Xəbər"ə şərh edən şərqsünas Seyid Camal Əzimbəylinin fikrincə, Azərbaycanda mövcud olan dini və milli tolerantlıq qanunlarının, beynəlxalq konvensiyaların fövqündədir: "Bu kimi məsələlər təkcə qanunla idarə edilmir. Bu, xalqımızın içindən, mental dəyərlərindən və uzun illərdir formalaslaşan mehribən münasibətlərən, qarşılıqlı hörmətdən irəli gəlir. Çünkü milli,

2300 məscid, 16 kilsə, 7 sinaqoq bir arada - ikinci belə ölkə var?

dini kimliyindən asılı olmaya-raq, uzun illərdir yaşadığımız coğrafiyada insanlar qaynayıb-qarışır. Ölkəmizin inkişafına, tərəqqisine töhfə veriblər.

Azərbaycanda səmavi dinlərə, bu dinləri təmsil edən müraciədəs məkanlara, ibadətgahlara münasibət eynidir.

Cəmiyyətimiz məscide necə hörmət edirsə, kilsəyə, sinaqoqa da həmin hörməti göstərir. Çünkü qeyd etdiyim kimi, hər 3 din səmavidir. İndi qədər ölkəmizdə dini zəmində toqquşma olmayıb. Yalnız ermənilər etnik separatizmə məşğul olublar ki, bu da onların nankor xisletindən irəli gəlir. Çünkü nankorluq, xəyanətkarlıq onların xisletinə xas olan xüsusiyyətdir. Halbuki, Azərbaycanda onlara ən yüksək münasibət olub. Bakının ən görkəmli yerlərində ermənilər yaşayırdı. SSRİ dönməndə rəhbər orqanlarda təmsil olunurdular. Ancaq bütün bunlara baxmayaraq, kürəyimizdən vurdular.

Uzun illər ərazilərimizi işgal altında saxladılar. Allahızsasına Qarabağda məscidlərimizi dağıtdılar, müraciədəs məkanları təhqir etdilər. Bütün bunlara rəğmən, Azərbaycan ərazilərini işğaldan azad edəndən sonra onlara sülhələrini uzatdı. Çünkü daim mührəbi vəziyyətində yaşamaq olmaz. Lakin biz bütün bunlardan ciddi nəticə çıxarmalı və hər zaman ayıq olmalıdır.

**Vidadi ORDAHALLI
Yazı Azərbaycan
Respublikasının Medianın
İnkışafı Agentliyinin maliyyə
dəstəyiyle çap olunur.**